

Data gram

zpravodaj sdružení CESNET

číslo 8

listopad 2004

Výzkumné záměry

Rokem 2003 skončil výzkumný záměr *Vysokorychlostní síť národního výzkumu a její nové aplikace*, který sdružení řešilo v letech 1999-2003. Jeho oponentura, která proběhla 14. ledna 2004, byla oponenturou závěrečnou, a proto velmi důležitou.

Její závěry se nelišily od výsledků oponentních řízení z předchozích let. Komise prohlásila úroveň řešení za velmi dobrou, srovnatelnou se zahraničím. Konstatovala, že v České republice neexistuje projekt srovnatelného rozsahu a kvality a v mezinárodním kontextu se parametry a služby sítě řadí ke špičce.

Souhrnně jsou dosažené výsledky podle názoru komise vynikající, mezinárodního významu. Celou zprávu včetně oponentských posudků si můžete přečíst na adrese

<http://www.cesnet.cz/doc/2003/oponentura/>

Zprávu o řešení, jež na 280 stranách shrnuje výsledky dosažené v roce 2003, najdete na adrese

<http://www.cesnet.cz/doc/2003/zprava/>

V lednu CENET obdržel oficiální rozhodnutí Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy o přijetí nového výzkumného záměru a přidělených finančních prostředcích. Od začátku roku 2004 tedy řešíme záměr nazvaný *Optická síť národního výzkumu a její nové aplikace*.

Vzhledem ke značně širší výzkumného záměru je řešení rozděleno do několika konkrétně zaměřených aktivit. K jejich ustavení a zahájení činnosti došlo během prvního pololetí roku 2004. V současnosti jsou práce rozděleny do následujících aktivit:

Optické síť. Zaměřuje se na posilování účasti ČR v mezinárodních experimentálních optických sítích. V rámci tohoto cíle rozvíjí síť CzechLight, napojenou na mezinárodní TransLight. Zaměřuje se též na metody budování sítí provozovaných zákazníky, výzkum a nasazení pokročilých optických technologií.

Programovatelný hardware. Cílem aktivity je vývoj specializovaných síťových zařízení založených na principu hardwarově softwarového kodesignu. Mezi nejvýznamnější vyvíjená zařízení patří IPv6 směrovač (Liberouter), zařízení pro monitoring sítě pro projekt SCAMPI, optický opakovač a samostatný kolektor NetFlow.

Virtuální prostředí pro spolupráci. Zaměřuje se především na přenosy multimediálních dat a jejich aplikace. Vedle videokon-

ferenčních nástrojů (vysokorychlostní konference, Access Grid, stereoprojekce apod.) věnuje pozornost i vývoji infrastruktury pro videostreaming či distribuci zvukového signálu ve vysoké kvalitě.

MetaCentrum. Cíl aktivity spočívá především v rozvoji českého akademického gridového prostředí. Vedle rozšiřování výpočetních i úložných gridů se zabývá vývojem a nasazením middleware pro řízení přístupu a zabezpečení. Významnou součástí aktivity je účast v projektu EGEE 6. rámcového programu EU.

IP telefonie. Usiluje o rozvoj a zkvalitnění IP telefonní infrastruktury sdružení. Výzkum je zaměřen především na kvalitu služby, pokročilé signalizační mechanismy a podporu nových protokolů a služeb. Mezi cíle aktivity patří i propojení s podobně koncipovanými sítěmi zahraničních NREN a integrace co nejširší palety zařízení.

Rozvoj sítě národního výzkumu a vzdělávání. Věnuje se vývoji nových technologií integrujících IP a optické prvky a jejich nasazení v prostředí páteřní sítě pro vědu, výzkum a vzdělávání. Výsledkem by měla být hybridní infrastruktura poskytující služby jak IP, tak optické (lambda služby).

Sledování a optimalizace výkonnostních charakteristik. Aktivita se zabývá studiem nástrojů pro zajištění požadovaných komunikačních parametrů. Věnuje se jak otázkám měření, tak metodám poskytování tras s definovanou charakteristikou.

Sledování infrastruktury a provozu sítě. Zahrnuje vývoj monitorovacích systémů pro shromažďování, zpracování a prezentaci dat o síťovém provozu, včetně sledování dlouhodobých trendů.

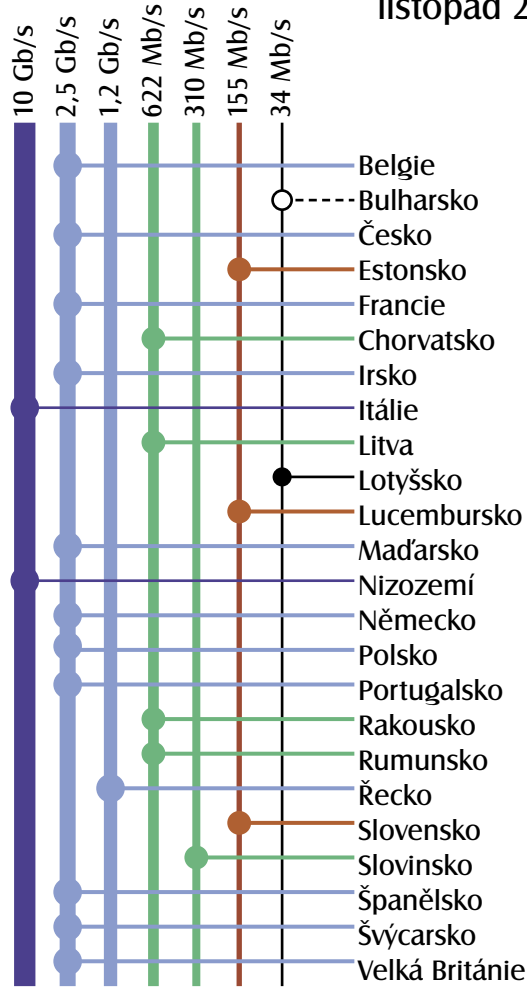
AAI a mobilita. Zaměřuje se na vývoj „naddoménové“ distribuované infrastruktury pro poskytování autentizačních a autorizačních služeb. Výsledky slouží například pro řízení přístupu uživatelů do bezdrátových sítí.

CESNET CSIRT. Snaží se zlepšit interní organizaci v oblasti bezpečnosti sítě a provozovaných služeb ustanovením skupiny odborníků zabývajících se touto problematikou.

Podpora distančního vzdělávání. Cílem je zvýšit kvalitu elektronické výuky na vysokých školách maximálním využitím dostupných komunikačních prostředků.

Telemedicína. Hlavní oblastí aktivity jsou aplikace ve zdravotnictví. V současnosti řeší projekty formalizace dat onkologických pacientů, zpracování obrazových medicínských dat a distanční výuku a konzultace.

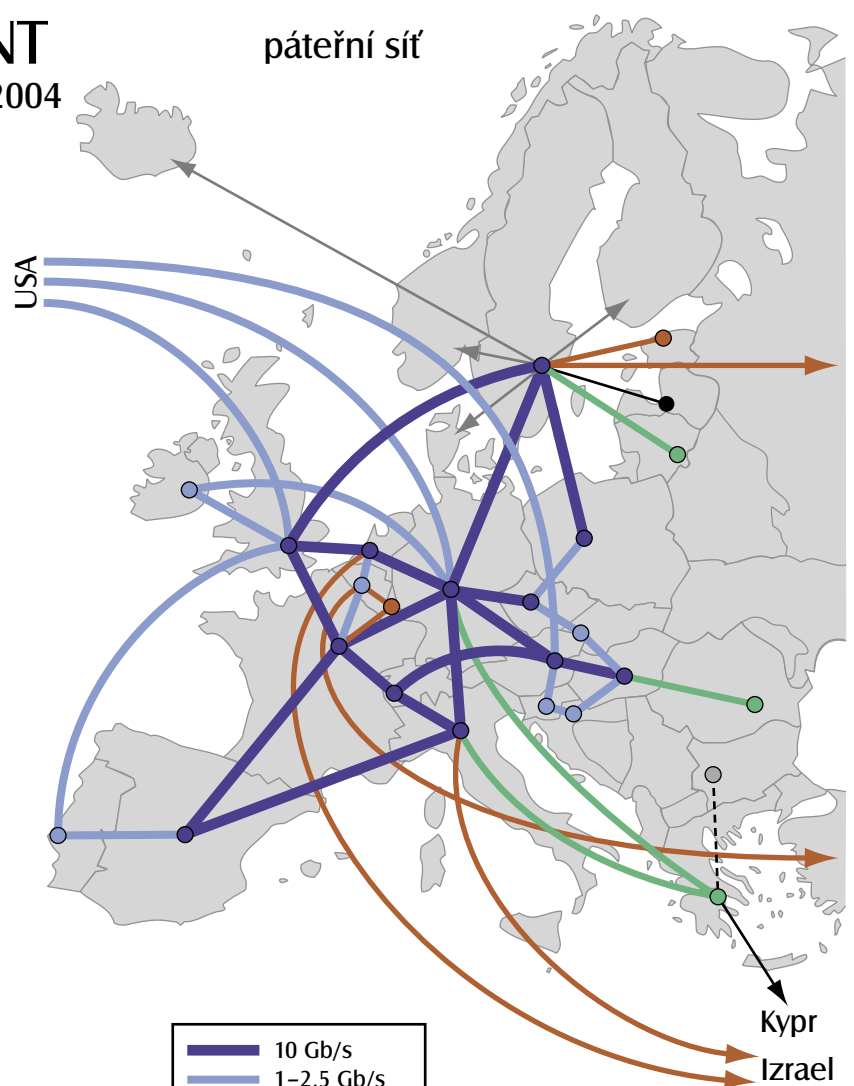
kapacity připojení

GÉANT

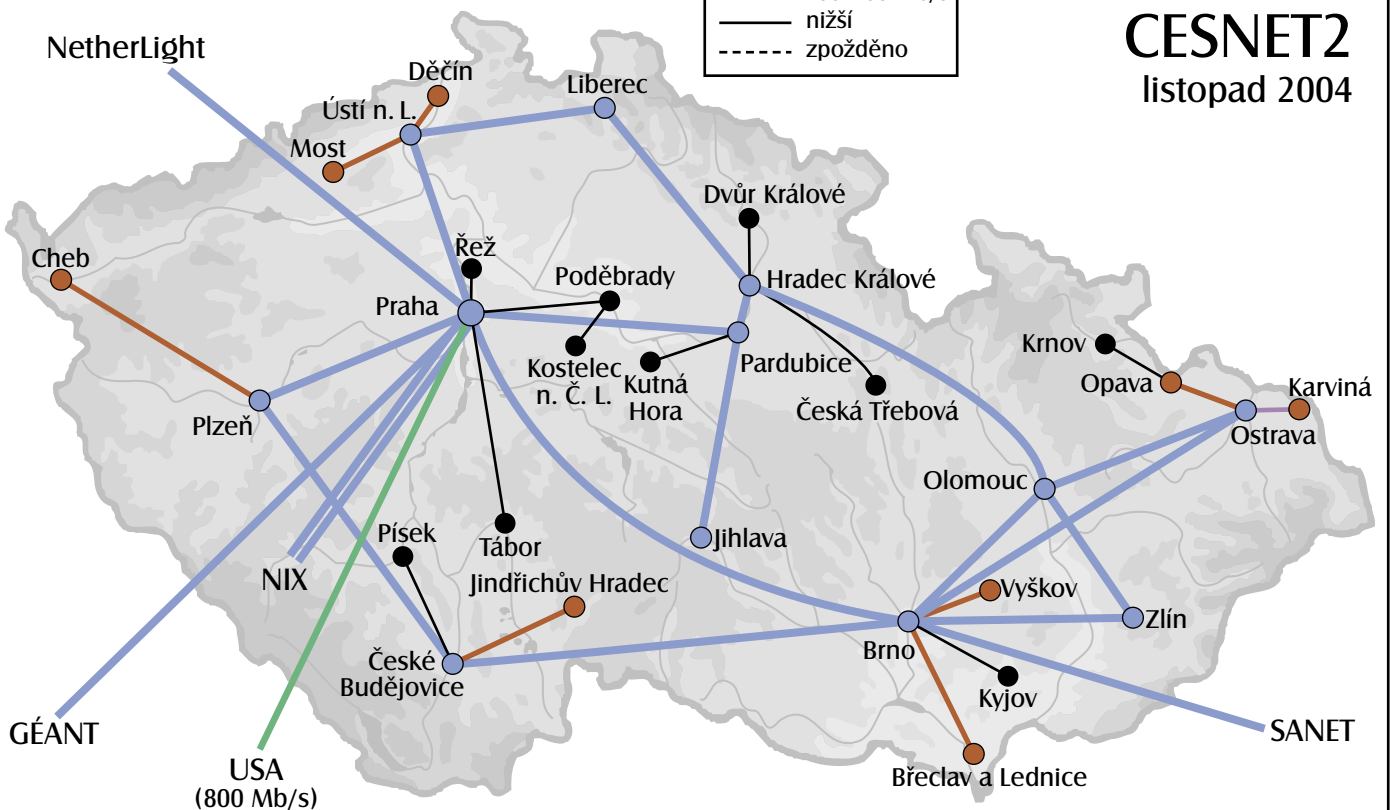
listopad 2004

páteří síť

CESNET2

listopad 2004

Workshop on CEF Networks

CESNET patří mezi průkopníky optických sítí provozovaných zákazníky (Customer Empowered Fiber Networks, CEF). Tento přístup se v prostředí sítí pro vědu, výzkum a vzdělávání stává v poslední době stále populárnějším, protože je pro ně méně omezující a zároveň ekonomicky atraktivní.

Abychom podpořili výměnu zkušeností v této oblasti a její další rozvoj, uspořádali jsme 25.-26. května dvoudenní pracovní seminář nazvaný *Workshop on CEF Networks*. Zúčastnilo se jej celkem 46 odborníků z 22 zemí. V sedmnácti příspěvcích popsali své zkušenosti s uplatňováním CEF přístupu při výstavbě sítí v řadě zemí evropského i amerického kontinentu.

Na závěr účastníci workshopu přijali doporučení vyzývající k pokračování mezinárodní spolupráce, která by se měla zaměřit především na prohloubení výměny následujících informací:

- zkušenosti se získáváním a nasazením temných vláken v NREN (National Research and Education Network)
- propojování příhraničních uzlů NREN temným vláknem
- stavebnice přenosového vybavení a řešení pro navrhování CEF sítí
- reference na vznikající přenosové technologie, vybavení pro plně optické sítě apod.
- pokročilé přenosové systémy pro velké vzdálenosti
- proveditelnost PC WAN CEF sítí

- návrh zákaznického přenosového vybavení pro CEF sítě s optickými moduly a programovatelným hardwarem
- možnosti sdílení velmi dlouhých temných vláken několika NREN, DANTE, Internet2, Canarie, výzkumnými institucemi a dalšími neziskovými organizacemi (metodou sdílení je například implementace lambda služeb)
- dohledná budoucnost CEF sítí
- další témata důležitá pro návrh a nasazení CEF sítí.

Semináře

Mezinárodní workshop o sítích provozovaných zákazníky byl nepochybně nejvýznamnějším seminářem, který sdružení pořádalo v roce 2004. Vedle něj jsme však uspořádali několik dalších, jimiž jsme se snažili informovat odbornou veřejnost o našich aktivitách a výsledcích.

CESNET2 – síť národního výzkumu

23. února

Seminář byl určen především pro stávající a potenciální účastníky sítě CESNET2. Poskytl jim informace o vývoji sítě samotné i navazující mezinárodní infrastruktury, o současném stavu sítě a jejích perspektivách. Účastníci byli seznámeni s možnostmi a podmínkami připojení. Řada příspěvků představila výzkumné aktivity sdružení, jež nabízejí prostor pro spolupráci s připojenými institucemi.

IPv6 – rozvoj a implementace

1. června

Podobný seminář jsme uspořádali v říjnu loňského roku. Vzhledem k jeho značnému ohlasu jsme se rozhodli jej zorganizovat také pro členy sdružení. Cílem bylo poskytnout účastníkům aktuální informace ze světa IPv6, a to jak v oblasti standardizace protokolu a jeho podpůrných mechanismů, tak jeho praktického nasazení v síti CESNET2 i v mezinárodním měřítku. Představili jsme také výsledky dosažené v projektu *Liberouter*, jehož cílem je vyvinout akcelerovaný IPv6 směrovač založený na kombinaci PC a programovatelného hardware.

EGEE

26. října

Úvodní seminář projektu *EGEE (Enabling Grids for E-science in Europe)*, na jehož řešení se CESNET podílí. Byl určen zájemcům o využívání evropského gridového prostředí pro náročné výpočty a zpracování velkých objemů dat. Účastníci získali informace o domácí i celoevropské gridové infrastruktuře budované v rámci projektu, možnostech jejího aplikačního využití a především konkrétní pokyny pro přístup k ní. Součástí semináře byla i praktická demonstrace základů práce v gridovém prostředí.

Sledování sítě a jejího provozu

9. listopadu

Další z odborných seminářů zaměřených na konkrétní problematiku. Největší pozornost byla věnována otázkám monitoringu sítě a jejího provozu na bázi toků (flow), kde CESNET vyvíjí vlastní systémy (včetně prezentace volně šiřitelného *Net-Flow Monitoru*). Další příspěvky se týkaly problematiky měření parametrů vysokorychlostních sítí a výkonnostních charakteristik komunikace z pohledu koncových zařízení.

Fond rozvoje CESNTu

Fond pokračoval ve své činnosti vypsáním dalšího výběrového řízení na rozvojové projekty. Došlo k němu počátkem února, jak jsme vás informovali ve speciálním vydání *Datagramu*.

Rada fondu obdržela celkem 62 návrhů v celkové výši 58,7 mil. Kč, z toho 35,6 mil. Kč bylo požadováno z prostředků fondu. Po vyhodnocení posudků a zvážení přínosu rada přijala k realizaci 24 projektů v celkové výši 17 mil. Kč, z toho podpora fondu činí 9,2 mil. Kč. Seznam přijatých projektů najdete na stránkách fondu

<http://www.cesnet.cz/fond-rozvoje/>

V porovnání s rokem 2003 je patrný značný nárůst zájmu ze strany členů sdružení. Počet návrhů se v porovnání s loňskými 31 vyšplhal přesně na dvojnásobek. V přijatých projektech je rozdíl menší, vloni byla podpora v celkové výši 6,8 mil. Kč poskytnuta 19 projektům. Celková výše jejich rozpočtu činila 10,8 mil. Kč.

V polovině letošního roku došlo také vůbec poprvé k obhajobám projektů a vyhodnocení dosažených výsledků. V červnu bylo hodnoceno devět projektů, jejichž doba řešení uplynula. Šest z nich bylo přijato v roce 2002, tři pocházely z roku 2003. U sedmi projektů oponentura konstatovala úspěšné splnění stanovených cílů. Zbývající dva jejich řešitelé nestihli dokončit, proto byla doba jejich řešení prodloužena do konce roku 2004. Oponentury dalších projektů proběhnou v podzimních měsících.

Výsledky ukončených projektů budou k dispozici členům sdružení, aby je mohli využívat pro své potřeby.

CESNET2 má CEF jádro

Na předchozí stránce jsme vás informovali o workshopu na podporu CEF sítí (sítí provozovaných zákazníky). Sdružení CESNET ovšem tento způsob výstavby sítí podporuje nejen verbálně, ale především se jej snaží uplatňovat reálně v páteřní síti, kterou provozuje.

CEF síť je charakteristická tím, že si její provozovatel (z pohledu telekomunikační společnosti zákazníků) pronajímá temná vlákna - „holé“ optické trasy - a osazuje je vlastní přenosovou technikou. Tento přístup má několik zajímavých výhod:

- Umožňuje snadný přechod na novou technologii - není třeba měnit kontrakt s poskytovatelem tras, stačí stávající trasy osadit novým zařízením.
- Pro vysoké přenosové rychlosti je ekonomicky výhodný, cena pronájmu vlákna nezávisí na přenosové rychlosti.
- Umožňuje experimentovat s novými technologiemi, jež dodavatel tras zatím nepodporuje.

Na straně nevýhod stojí především vyšší investiční nároky (část zařízení, jež při pronájmu služby pořizuje poskytovatel trasy, zde musí zakoupit zákazník) a vyšší nároky na provozovatele sítě. Z pohledu sítě národního výzkumu a vzdělávání, která se snaží držet na špičce dostupných technologií, výhody jednoznačně převažují.

Proto CESNET již několik let dává u nových tras přednost temným vláknům a převádí na ně i spoje dřívější. Letos v říjnu se nám podařilo převést poslední z gigabitových páteřních tras na temné vlákno. Vysokorychlostní jádro sítě CESNET2 je nyní kompletně postaveno jako CEF.

Nová strategie

V roce 2000 přijala valná hromada dokument nazvaný *Strategie dalšího rozvoje CESNET, z. s. p. o.* Jeho cílem bylo především stanovit směry, kterými by se sdružení mělo ubírat po prodeji komerční sítě CESNET. Strategie nebyla vymezena na přesně stanovené období, nicméně v letošním roce jsme usoudili, že nastal čas na její aktualizaci.

Červencová valná hromada proto přijala novou strategii vycházející z potřeb nového výzkumného záměru a odrážející změny, k nimž od roku 2000 došlo. Jelikož se situace sdružení nezměnila tak dramaticky, jako v roce 2000, je nová strategie krokem spíše evolučním než revolučním. Její těžiště se nachází v kapitolách 3 a 4 popisujících směry rozvoje a prostředky k jejich dosažení.

Směry rozvoje

Strategie považuje za hlavní přednost, že námi provozovaná síť má unikátní vlastnosti, nedostupné na běžném trhu. Ty spočívají nejen v přenosových kapacitách, ale především v integraci celé řady inovativních služeb. Právě vývoj integrovaného prostředí zaměřeného na multimédia, distribuované systémy a práci v reálném čase je strategickým cílem sdružení.

Aby si CESNET zachoval pozici technického inovátora a udržel kvalitu sítě na špičkové úrovni, musí věnovat dostatečné kapacity na výzkum a vývoj. Zaměřit by se měl především na pokročilé síťové služby a protokoly, optické technologie a experimentální optické sítě, monitoring sítí a další oblasti, kde dosahuje mezinárodně respektovaných výsledků. Nutností je účast na mezinárodních projektech a spolupráce se členy.

Vedle vlastního výzkumu hraje sdružení významnou roli při podpoře výzkumu dalších subjektů a aplikací v síti provozovaných. Zde by měl rozvoj vycházet především z potřeb členů a dalších připojených institucí. CESNET by měl vyhledávat zajímavé distribuované aplikace a spolupracovat na jejich uvedení do praxe.

Z hlediska ekonomického strategie konstatuje, že udržení špičkové úrovně páteřní sítě přesahuje možnosti členů a je proto třeba hledat doplňkové zdroje pro jeho financování - stejně jako ve všech rozvinutých zemích světa. Klíčovou roli zde hraje úspěšné řešení výzkumného záměru, jež zajišťuje nejvýznamnější zdroj prostředků.

Prostředky pro jeho dosažení

V oblasti rozvoje sítě strategie klade důraz na vztahy s navazujícími sítěmi - jak mezinárodními, tak sítěmi připojených institucí. Páteřní síť by měla fungovat jako zprostředkovatel a iniciátor zavádění špičkových služeb do sítí členů. Jednou z perspektivních oblastí, kam je třeba zaměřit pozornost, je vývoj prostředí pro mobilitu uživatelů.

Podstatnou roli v dalším rozvoji hraje spolupráce se členy a připojenými institucemi, jejichž výzkumné kapacity mnohonásobně převyšují možnosti sdružení. Proto by CESNET měl usilovat o realizaci společných projektů a budování smíšených týmů, podporovat publikační aktivity a další cesty pro vzájemnou výměnu informací.

Jedním z významných ekonomických přínosů je fondové hospodaření. Strategie předpokládá použití dvou typů fondů, účelového (Fond rozvoje CESNETu) a podnikatelského pro nádejně komerční záměry.

Celé znění strategie najdete na adrese

<http://www.cesnet.cz/doc/strategie.html>